

Kelemen Lajos

Szerelmes unió

Villányi László: valaki majd

Tapasztalat híján az ember csak feltételezheti, hogy aki háremet tart fenn, vagyis nemcsak egy-két nővel ápol közeli életviszonyt, az egyrészt nagy erejű személy, másrészt nagy természetét nyakra-főre kénytelen próbára tenni. Nem ugyanez áll-e egy szellemi szeráj gazdjára?

Villányi László, ki semmilyen értelemben, képzeletbélileg sem szegődött szultánnak, viszont mint költő izgalmas poétaötletre bukkant: fejébe vette, hogy *ad interim* nemet vált a költésben, s papírra veti hatvankilenc költött költőnő versét. Legalábbis e különös trouvaille sejlik a *valaki majd* háttérében, mindenesetre Villányi könyve bizonyos szemszögből valóságos szellemi hárem, a férfilélek hatalmas próbája. S annál csattanóbb, mivel a szerzőből kiszálló hatvankilenc ismeretlen leány vagy asszonyszemély más-más nemzeti jelleg szerint karakterizált egyéniség: Kínától Norvégiáig, Írországtól Mexikóig, Svájtól Indiáig, ahogy a költő keresztül-kasul végigpásztázta a világot.

„*Ó, Istenek nagyszerű teremtményei a nők. Érdemes értük élni. De leginkább csak azokért, akiket még nem ismerünk.*” Ady életes tapasztalata megszívlelendő (bár ambivalens) lecke, egyidejűleg pedig bevezető és program a nők természetrajzának kikutatásához – de hiszen épp ide, a kiszámíthatatlanság sűrűjébe kell bemerészkednie annak, aki a nőkről, vagy mint Villányi László, a nők nevében akar megszólalni.

Mihelyst az olvasó belemerül a *valaki majd* négy sorosaiba (ugyanis a könyv minden egyes darabja négy-négy sorra rúg), alighanem tüstént eszébe ötlük Villányi László *Egy másik élet* című kötete; és elsősorban nem is a mindkét könyvre egyformán jellemző prózai intonáció és könnyű olvashatóság miatt. Hanem mert a *valaki majd* voltaképp úgyszintén: egy másik élet. Sőt: csupa átellenes élet; személyiséget halmoz személyiségre, még hozzá hatvankilencszeresen – noha valójában persze mindahányszor ugyanaz a habitus és szívverés emelkedik lírára; s milyen szépen bizonyítja: egyáltalán nem haszontalan fáradság az ember számára, ha lelke töménységét olykor kész szétszedni és kiteríteni. És egy túlsó, telt élet azért is, mert a Villányi teremtette lányok, asszonyok a legtitokzatosabb, legmisztikusabb és egyúttal leghétköznapibb állapotukban rendeltetnek kibeszélni magukat: mint alanyi, első személyű vallomásaik elárulják, csaknem valamennyien szerelmesek. És aki szerelmes: sokéletű; vagy egy, és abból az egyből sóhajt, mint az ismeretlen izlandi költőnő, odaát: „*harmónia egy másik életben járt / volna nekünk*”.

Ákárhogy is, nem baj, ha a másik életért fohászokodó képzelet hullámozása közben érződik a szilárd árokszlél is: a dolgok mindennapias, evilági rétege. Villányi László, miközben hangra fogja költőnőit, lám össze mer gyűjteni velük jó nyalábnyit azokból a sokszor kimondott ismérvekből, amelyeket a közmeggyőződés egy-egy nemzet jellegzetességének vél. Vagy nem a közszólam tartja, hogy a cseh: sörívő nép? És tessék, hogyan kezdi Villányi Lászlónál a cseh költőnő: „*Inkább sörtől habos szád...*” Hasonló srófra: a német erős, bonyodalmas jellem, „*nem is vesztegetem féltve őrzött férfias / erőm, bonyodalomnak elég maga a mű*” – olvassuk az ismeretlen német költőnőt. S az, hogy lenge s szereti a szerelmet, kinek a tulajdonsága, ha nem a franciáé? Ennek jegyében nem is mondhatna egyebet: „*meztelen combokra nyitotta ajtaját, / s maradtam lengén, fogja föl végre, / nedvűs lesz-e költészetem, rajta áll.*”

Ákár az ismert vonások újrarájzolása, akár a mások (vagy a másik?) élete mögött rejtőz titok kiszimatolása hajtja, a *valaki majd* szerzője a szabottan kicsiny verstérből, a mindenfajta nyelvi rikítástól való eltökélt tartózkodásból nem kicsiny és nem színtelen lírát von ki. Hovatovább csakis

intim képek gyűjtőjének tetszik. De realiztikus valóságtörédekekbe ágyazott szerelmes, bizalmas festéseit nem igazza-e rengeteg vívódás? Íme: „*Meddig áztatja magát ez a szerencsétlen, / hogy majd elkezdődik végre valódi élete*” (*végre valódi*). Vagy: „*Szõhettem bármennyi életfát (kedvenc / színeivel), egyik alatt se lett volna helye*” (*mielõtt indult*). A vágyódó, szerelmes nõk test-lelki ihletében nem pendül-e meg gyakorta a varázsúzó ironia? „*a koncerteken úgy néztem száját, s ujjait, / eljövendõ hangokra gondolva, de arra nem, / hogy egy ingatag széken leszek a szeretõje*”. (*széken leszek*) Másutt: „*kerülõd számat, folyton csak fintorogsz, / de kínálatomban van másfajta íz és illat is, / ott lent, gond nélkül, csõköld összes ajkamat*”. (*ott lent*) A szív állandó vedlésének és állandó újraöltöztetésének ez a szinte definitív váltakozása Villányinál sajátos belsõ ritmust eredményez. Komoly szenvedély az õvé; színes, erotikus – s egy kicsit (vagy nem is annyira kicsit) nyers és bohóatos is. Erõs, habzsoló, karakteres természetet kölcsönöz énejeinek, és csípõs gúnnyal paprikázza nyelvezetét. Nem a szóömlésben éli ki magát; keveset írva is képes eljutni a vers készülségéig. S az õ kész verse: szigorúan megmunkált egység. Az, ahogy egy-egy nemzeti karakterrel eljátszik, nyilvánvalóan csupán ürügy; sokkal érdekesebb az internacionális élményekbõl hazahozott szereplíra végösszege. A közérzeti mozaik, amelynek összerakása közben széles spektrumát fedezi fel az emberi természetnek.

Szereprõl szerepre szõkken, ám anélkül, hogy megrekedne egy alkat pusztá rekonstrukciójánál, még látszólagos alkalmiságában is bölcelet és valami sérthetetlen derû találkozik. Ami megérinti, az azonnál jelentõsége tesz szert nála. „*Te mindennek jelentõsége tulajdonítasz*” – írja az anonim ír költõnõ modorában. Egy másik versben, a *tõlem ne* címûben meg így fakad ki: „*Néha szereted játszani a drámai hõst.*” Ha egy költõ drámában él, és a körülötte lélegzõ világból semmi sem érdektelen számára, az a falevelek zizegésébõl vagy kedvese kisujjának görbületébõl is filozófiát tud transzponálni. Villányi László annyira nem lobbanékony, hogy verseibõl szinte kibuggyannának a lét sajogtató kérdései. Oda, ahova nincs miért, nem forszíroz túlos horderõt, puritán stílusába ugyanakkor böven befér a termékeny többértelmûség: „*hogy vagyunk, nem kérdezik, fõlõsleges lesz minden kérdés*” – mondatja például a bangladesi költõnõvel. És ugyanilyen áthallásos módon fogalmazza a helyét is: „*Félelmetes körülötted a rend, én még a szavak / helyét is nehezen találok, napi vendégem / a káosz.*”

Lehet, hogy mûhelyének felel, azonban Villányi László elegánsabb annál, semhogy a mûhelyben történeteket kifordítaná a közönség elé. Az igazi költõ eleganciája épp abból a tartásból fakad, hogy ereje, üzeme kommandírozásához nem kér tanút. Ez a tanútlanság a befejezett mûben nyeri el jutalmát; a tiszta, világos beszédben. Abban a manapság ritka, egészséges, kifinomult kedélyben, ami nem leple, hanem kontrasztja a belsõ ember apróbb-nagyobb gyötrelmeinek. A *valaki majd* mint megigézett unió nekiindul, hogy megannyi elütõ lelkület szerepében és somjával új titkokat és körülményeket fogjon föl a szerelem nevû végtelenségbõl. Nekiindul és bekerül a meg nem tévesztõk közé, s ez nekünk kárpótlásunk és örömünk: mert a szerelmet illetõ legigazabb és legérvényesebb újságot hozza; tudniillik, hogy a szív hol bonyolult, hol szikár viszonyaiban minden a régi.

(Orpheusz Könyvek, 2008)